

Motion till riksdagen 2013/14:Sf208

av **Wiwi-Anne Johansson m.fl. (V)**

Arbetskadeförsäkringen

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag på åtgärder som leder till större möjligheter att få ersättning från arbetskadeförsäkringen och till en mer rättssäker hantering av ansökningarna.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag på åtgärder för att säkerställa att kvinnors och mäns arbetsskador bedöms på ett likvärdigt sätt.

2 Inledning

Arbetskadeförsäkringen är en av socialförsäkringarna och finansieras genom arbetsgivaravgifter. Den kompletteras av kollektivavtalade försäkringar som kan ge ytterligare ersättning. Den grundläggande tanken med försäkringen är att arbetslivet ska stå för de kostnader som orsakas av arbetsskador. Den som skadas på jobbet ska inte förlora ekonomiskt på detta, personen ska hållas skadeslös.

Arbetskadeförsäkringen är för närvarande föremål för mycket utredande och debatt. På många sätt fungerar inte försäkringen som det är tänkt.

Den s.k. Arbetsskadekommissionen, en grupp tillsatt av försäkringsföretagens egen branschorganisation, kom med en omfattande rapport 2012.

Samtidigt har den statliga utredningen ”Kommittén om hållbara försäkringar vid sjukdom och arbetslöshet” i skrivande stund frågan på sitt bord. Utredningen gör en total genomlysning av försäkringen.

Vi kommer inte i denna motion att i detalj kommentera de frågor som den statliga utredningen har att ta ställning till och de förslag som Arbetsskadekommissionen har lämnat. Men vi vill vara tydliga på en punkt. Arbetsskadekommissionen har föreslagit att arbetskadeförsäkringen delvis ska privatise-

Fel! Okänt namn på

ras. Detta ser vi inga skäl till. Att behålla försäkringen i statlig regi ger bättre förutsättningar när det gäller att arbeta för att den ska fungera bättre och det blir också mindre kostsamt.

Det finns många andra aktuella frågor när det gäller arbetsskadeförsäkringen, men vi vill i den här motionen koncentrera oss på två akuta brister i försäkringen: att det är alltför svårt att få ersättning och att kvinnor diskrimineras i tillämpningen av gällande regelverk.

Den som är intresserad av våra andra förslag när det gäller arbetsmiljö, förebyggande av arbetsplatsolyckor och förstärkt arbetslivsforskning, rekommenderas att läsa motion 2013/14:A202 "Arbetstid och arbetsmiljö". Motion 2013/14:Sf219 "Rehabilitering" ger förslag på en förbättrad rehabilitering där arbetsgivarna ska ges ett större ansvar.

3 Fler måste få ersättning

I början av 1990-talet genomgick Sverige en omfattande ekonomisk kris. Villkoren i försäkringen skärptes av statsfinansiella skäl. Det blev svårare att få en arbetsskada godkänd och beviskraven skärptes. De nya strängare reglerna gjorde försäkringen mindre försäkringsmässig och färre arbetsskadade hölls skadeslösa.

Efter saneringen av statsfinanserna aktualiserades en reform av försäkringen. Syftet med reformen var att göra om reglerna så att fler arbetsskadade skulle få ersättning och bättre ersättning. I propositionen (prop. 2001/02:81) motiverade regeringen en reformering av arbetsskadeförsäkringen med bl.a. följande:

4.2.4 Regeringens bedömning. Reformeringen av bevisreglerna 1993 har, i förening med den åtstramning i tillämpningen som ansetts ha skett ett par år dessförinnan, medfört en tillämpning av arbetsskadeförsäkringen som enligt vad som anförts i projektgruppens promemoria upplevs som alltför restriktiv. Detta gäller främst muskuloskeletala sjukdomar som drabbar kvinnor i större utsträckning än män. Regelsystemet med en arbetsskadebedömning i två led med olika beviskrav är som framgått av den tidigare redogörelsen otymplig med hänsyn till att det är frågan om ärenden som i första instans inte handläggs av jurister utan av tjänstemän i försäkringskassorna. För stränga krav på visad skadlig inverkan medför på sikt en risk för en onyanserad och slentrianmässig arbetsskadebedömning. Om skador som kan vara arbetsrelaterade i stor utsträckning inte godkänns som arbetsskador, kan detta dessutom ha en hämmande effekt på arbetsmiljöarbetet.

Syftet med reformen har dock kommit på skam. Utbetalningar för arbetsskadade har minskat under en rad år. År 2002 utbetalades ca 7,1 miljarder kronor ur arbetsskadeförsäkringen. År 2012 var utbetalningarna 4 miljarder kronor och prognosen för 2013 är knappt 3,8 miljarder kronor.

Allt färre ärenden prövas men inget tyder på att det är ett resultat av en så snabb förbättring av arbetsmiljöerna. Många anser att det inte är lönt att pröva

möjligheten att få ersättning. Detta gäller i synnerhet fall rörande arbetssjukdomar.

Att försäkringen nu ses över är därför oerhört viktigt. Målet måste vara att när övervägande skäl talar för att det är en arbetsskada ska både kvinnor och män få en rättssäker prövning. Blir det bifall ska principen vara att man ska få en ersättning som innebär att man blir ekonomiskt skadeslös.

När arbetsskadeförsäkringen senast reformerades uttalades ett klart syfte med reformen (prop. 2001/02:81):

Syftet med lättningen i beviskraven är att även skador som på goda medicinska grunder kan antas ha sitt ursprung i faktorer i arbetsmiljön ska kunna omfattas av arbetsskadeförsäkringen. Resultat eller rön från ostridda eller allmänt ifrågasatta medicinska studier kan normalt inte anses med tillräcklig styrka visa att en arbetsmiljöfaktor är skadlig i arbetsskadeförsäkringens mening. En väl utbredd uppfattning bland läkare som har relevanta specialistkunskaper bör däremot kunna läggas till grund för att sådan skadlighet föreligger, även om det inte finns fullständig enighet inom läkarkåren som helhet.

Så har det inte blivit, utan beviskraven är fortsatt alltför stränga. Detta ska vi återkomma särskilt till i avsnittet om kvinnors arbetsskador.

Försäkringskassan lägger samtidigt allt mindre kraft på arbetsskadeutredningar och man tycks intressera sig mer för att utredningarna ska gå snabbt än för att besluten ska vara väl underbyggda. Försäkringskassan konstaterar själv i en rapport från 2011 att det finns skillnader i besluten och i beslutsunderlagen beroende på kön, födelseland och var i landet som beslutet fattades. Skillnaderna samvarierade med yrken. Detta tyder på en slentrianmässighet i bedömningen.

Risken för en onyanserad och slentrianmässig arbetsskadebedömning var just vad dåvarande regering varnade för. Försäkringskassans handläggare måste ha utrymme för att göra bra och fullständiga arbetsskadeutredningar. Regeringen måste via budget och regleringsbrev skapa förutsättningar för en rättssäker tillämpning av regelverket; målet ska inte enbart vara att minska utbetalda ersättningar. Överskottet i försäkringen var under många år mycket stort och trots att arbetsskadeavgiften nu är mer än halverad går den fortfarande med överskott.

Systemet för kunskapsinhämtning kring olika arbetsskador behöver analyseras. De senaste forskningsrönen behöver snabbt implementeras i beslutsunderlagen för Försäkringskassan. Myndigheten behöver utökat utrymme att beställa och sammanställa forskning. Detta gäller inte minst angående förslitningsskador i rörelseorganen och psykosociala diagnoser samt andra svårbedömda sjukdomstillstånd.

Det kan inte heller uteslutas att utformningen av bevisregeln kan ha bidragit till att syftet med reformen inte förverkligades.

Regeringen bör skyndsamt återkomma med förslag på åtgärder för större möjligheter att få ersättning från arbetsskadeförsäkringen och en mer rättssäker hantering av ansökningarna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

4 Kvinnors arbetsskador måste erkännas

Som tidigare nämnts konstaterade Försäkringskassan i en rapport från 2011 att beslut och beslutsunderlag skiljer sig åt beroende på den ansökandes kön och födelseland samt var i landet som beslutet fattades. Skillnaderna samvarierade med yrken. Särskilt har svårigheterna för kvinnor att få ersättning lyfts fram.

Inspektionen för socialförsäkringen (ISF) har i en annan rapport, också från 2011, lyft fram att det finns mer forskning om faktorer med skadlig inverkan i typiskt manliga yrken än i yrken där kvinnor dominerar. När tillräckliga vetenskapliga underlag om sambandet mellan arbete och skada saknas leder det många gånger till avslag. Detta sker trots att det sedan lagändringen 2002 inte krävs ”full vetenskaplig bevisning” för att skadan ska anses vara orsakad av arbetet. Det bör t.ex. räcka med en väl utbredd uppfattning bland läkare som har relevanta specialistkunskaper.

Till det kommer att man sedan 2002 ska ta hänsyn till den försäkrade i ”befintligt skick”, dvs. att man ska ta hänsyn till individens egna förutsättningar att tåla olika påfrestningar. Enligt rapporten fattar dock Försäkringskassan många gånger schablonartade beslut utifrån yrkestitel och sjukdomsdiagnos. Sådana beslut riskerar att missgynna kvinnor p.g.a. att mannen tenderar att vara norm för alla idéer om ”normalpersoner”.

Åren 2009–2010 var det bara 24 procent av de ansökande kvinnorna som fick sin ansökan beviljad jämfört med 39 procent av männen. I ISF:s rapport anges att det finns indikationer på att kvinnodominerade yrken ibland felaktigt antas vara mindre belastande än mäns. Ett konkret exempel på det är butiksarbete, som av Försäkringskassan har ansetts som ett lättare, rörligt arbete och därför har butiksanställda, som för det mesta är kvinnor, oftare fått avslag på sina ansökningar om ersättning från sjuk- och arbetsskadeförsäkringen. En studie från avdelningen för arbets- och miljömedicin vid Lunds universitet har visat, tvärtemot Försäkringskassans uppfattning, att belastningen på olika muskler vid arbete i livsmedelsbutiker är lika hög som vid exempelvis monterings- och andra tunga arbetsuppgifter inom industrin.

Att arbetsskadeförsäkringen inte erkänner kvinnors arbetsskador i tillräcklig utsträckning har nyligen bekräftats även av Arbetsskadekommissionen. De skriver:

Avsaknad av forskning och kunskap om yrken som företrädesvis innehas av kvinnor och en snäv tolkning av den forskning som faktiskt finns, leder till osakliga skillnader i besluten mellan kvinnor och män. Det är Arbetsskadekommissionens uppfattning att det är högst väsentligt att dessa brister åtgärdas snarast.

Vi kan alltså konstatera att det behövs åtgärder för mer forskning och kunskap när det gäller kvinnors arbetsskador. Samtidigt måste intentionerna i den gällande lagstiftningen, att full vetenskaplig bevisning inte ska krävas, få genomslag.

Fel! Okänt namn på

Regeringen bör därför skyndsamt återkomma med förslag på åtgärder för att säkerställa att kvinnors och mäns arbetsskador bedöms på ett likvärdigt sätt. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 26 september 2013

Wivi-Anne Johansson (V)

Ulla Andersson (V)

Rossana Dinamarca (V)

Jacob Johnson (V)

Josefin Brink (V)

Christina Höj Larsen (V)